

Πανεπιστήμιο Αιγαίου

Ευρωπαϊκή Ένωση και Ελληνική Οικονομία

Ενότητα: Διάλεξη Δωδέκατη

Κορρές Γεώργιος

Τμήμα Γεωγραφίας

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αιγαίου**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

1. Σκοποί ενότητας	4
2. Περιεχόμενα ενότητας	4
2.1 Διάλεξη Δωδέκατη	4
2.1.1 Το πλαίσιο του οικονομικού και κοινωνικού προγραμματισμού	4
2.1.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες και έννοιες της παραοικονομίας:	8
2.1.3 Το μέγεθος και οι επιπτώσεις της παραοικονομίας στην Ελλάδα:.....	9

1. Σκοποί ενότητας

2. Περιεχόμενα ενότητας

2.1 Διάλεξη Δωδέκατη

2.1.1 Το πλαίσιο του οικονομικού και κοινωνικού προγραμματισμού

Η *οικονομική ανάπτυξη* συνεπάγεται αρκετές μεταβολές στην οικονομική και κοινωνική δομή μιας χώρας (άλλες από αυτές είναι αιτία και άλλες αποτελέσματα είτε απλώς επακόλουθα της οικονομικής ανάπτυξης, όπως λ.χ. οι μεταβολές που επέρχονται στην διάρθρωση και την δομή της απασχόλησης και της συνεισφοράς του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα). Σαν απαραίτητοι συντελεστές για την ανάπτυξη μιας χώρας θεωρούνται οι φυσικοί πόροι και οι πρώτες ύλες, ο ανθρώπινος παράγοντας, η ύπαρξη κεφαλαιουχικών και τεχνολογικών αγαθών (δηλαδή κεφαλαίου και τεχνολογίας) και τέλος το μέγεθος της αγοράς που καθορίζει την ζήτηση και την παραγωγή αγαθών.

Ο *οικονομικός* και *κοινωνικός προγραμματισμός* στοχεύει στον καθορισμό της οικονομικής και κοινωνικής πολιτικής της χώρας. Κύριος στόχος του *οικονομικού* είτε *κοινωνικού προγραμματισμού* είναι η υποστήριξη και η προώθηση της αναπτυξιακής προσπάθειας της χώρας. Τα αναπτυξιακά προγράμματα βάση του οικονομικού προγραμματισμού διακρίνονται ανάλογα με τον χρονικό ορίζοντα σε *βραχυπρόθεσμα*, (1-2 ετών), *μεσοπρόθεσμα* (5 ετών), και *μακροπρόθεσμα* (10 ετών και άνω). Κοινός στόχος όλων των προγραμμάτων στην Ελλάδα είναι η αύξηση του *ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος*, η αύξηση του *πραγματικού κατά κεφαλή εισοδήματος*, και η βελτίωση του *βιοτικού επιπέδου*.

Πίνακας 1: Στοιχεία Βιοτικού Επιπέδου για την Ελλάδα

Βασικές Μονάδες Μέτρησης	Έτος	Αριθμός
(1). Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα κατά Κεφαλή (σε τρέχ. τιμές-χιλ. δρχ.)	1990	800
(2). Κατανάλωση Ενέργειας κατά Κεφαλή (σε τον. ισοδ. πετρελαίου)	1990	2,14
(3). Αυτοκίνητα Επιβατικά ανά 1000 κατοίκους	1990	169
(4). Τηλέφωνα (κύριες συνδέσεις) ανά 1000 κατοίκους	1990	385
(5). Ραδιόφωνα σαν ποσοστό επί των νοικοκυριών	1991	97
(6). Τηλεοράσεις (ασπρόμαυρες) σαν ποσοστό επί των νοικοκυριών	1991	46
(7). Τηλεοράσεις (έγχρωμες) σαν ποσοστό επί των νοικοκυριών	1991	73
(8). Βίντεο σαν ποσοστό επί των νοικοκυριών	1991	37

Πηγή: I.C.A.P., Η Ελλάδα σε Αριθμούς, (1994).

Πίνακας 2: Δείκτες Ευημερίας

ΝΟΜΟΙ ΕΛΛΑΔΟΣ	ΑΕΠ κατά κεφαλή 1997 [(%) μέσο όρο]	Άμεσοι φόροι 1996 (εκ.δρχ)	Καταθέσεις 1996 (εκ.δρχ)	Τηλεφωνικές συνδέσεις	Απασχολούμενοι ανά 1000 κατοίκους -1997
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	139,7	0,084	0,83	32	187
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	121,7	0,117	1,61	51,9	191
ΚΟΖΑΝΗΣ	112,6	0,072	1,21	40,3	246
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	110,5	0,108	1,16	45,6	177
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	110,5	0,072	1,01	46,7	214
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	109,5	0,08	1,37	50	163
ΠΕΡΙΦ.ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ	109,1	0,562	2,17	63,9	446
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	104,4	0,172	1,6	54,4	311
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	104,2	0,091	1,16	46,9	164
ΚΑΒΑΛΑΣ	101,6	0,097	1,33	46,9	220
ΚΙΛΚΙΣ	101	0,059	0,9	38,8	246
ΧΑΝΙΩΝ	100	0,097	1,31	48,1	139
ΕΛΛΑΣ	100	0,218	1,46	50,9	247
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	99,6	0,106	1,34	50,8	209
ΗΜΑΘΙΑΣ	99,4	0,064	0,99	39,2	218
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	95,3	0,05	0,85	38	67
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	95,1	0,082	1,07	45,3	219
ΠΕΛΛΗΣ	94,1	0,053	0,93	35,5	165
ΔΡΑΜΑΣ	93,7	0,072	1,34	40,7	310
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	93,6	0,091	1,22	44,6	162
ΕΥΒΟΙΑΣ	93,5	0,074	1,06	42,4	169
ΕΥΡΟΥ	93,2	0,078	1,21	44,1	122
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	92	0,119	1,89	68,8	86
ΛΑΡΙΣΗΣ	89	0,084	1,12	40,9	99
ΑΧΑΪΑΣ	87,1	0,1	1,15	45,3	142
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	86,6	0,098	1,43	48,9	139
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	86,3	0,06	0,91	59,4	166
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	85,4	0,067	1,07	40	124
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	84	0,052	0,9	36,6	145
ΠΙΕΡΙΑΣ	83,7	0,06	0,95	42,1	79
ΣΕΡΡΩΝ	82,2	0,045	1,13	38,9	252
ΣΑΜΟΥ	80,2	0,087	1,71	59,7	166
ΞΑΝΘΗΣ	78,3	0,084	0,91	31,8	183
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	77,5	0,06	1,22	43,7	79
ΗΛΕΙΑΣ	77,5	0,044	0,89	34,9	91
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	77,1	0,076	1,96	60,6	207
ΛΕΣΒΟΥ	76,3	0,076	1,48	53,2	77
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	76,3	0,054	1,3	39,2	121
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	76	0,052	0,99	34,9	108
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	69,1	0,054	1,12	43,8	87
ΦΩΚΙΔΟΣ	68,7	0,049	0,75	39,1	131
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	66,7	0,077	1,42	56,9	181
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	66,7	0,05	1,36	41,2	46
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	66,6	0,051	1,07	41,6	221
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	66,4	0,084	1,33	43,8	102
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	63,7	0,086	1,31	45,5	153
ΡΟΔΟΠΗΣ	63	0,065	0,93	30,3	102
ΑΡΤΑΣ	60,5	0,049	0,85	33,8	90
ΧΙΟΥ	60,4	0,072	1,81	57,3	173

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 3: Δείκτες Ευημερίας

	Άνεργοι- εγγεγραμμέ- νοι 1997	Μαθητές Β- βάθμιας εκπαίδευσης - ανά 1000 κατοίκους	Γιατροί ανά 1000 κατοίκους- 1996	Τροχαία ατυχ.- 1000 κατοίκου ς	Τουρισμός- δισανυκτερεύσει ς ανά κατοικο- 1996	Φυσική αύξηση πληθυσμο ύ ανά 1000
ΒΟΙΩΤΙΑΣ	4,1	54	0,8	1,8	0,2	-1,9
ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ	12,1	80	2,5	2,8	66	5,9
ΚΟΖΑΝΗΣ	9,9	83	2,1	1,7	0,1	1,1
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	24,3	85	4,5	1,3	16	3,2
ΚΟΡΙΝΘΙΑΣ	5,2	57	2	1,6	2	-1,6
ΛΑΣΙΘΙΟΥ	21,4	68	3,3	2,2	21	-1,4
ΠΕΡ. ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑΣ	5,2	86	6,9	3,7	1,3	0,7
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	7	84	6,2	1,8	0,5	3,3
ΜΑΓΝΗΣΙΑΣ	15,8	78	2,9	1,4	2	-0,5
ΚΑΒΑΛΑΣ	10,5	68	2,8	2,4	3	-1,9
ΚΙΛΚΙΣ	1,4	56	2,5	2,8	< 0.1	-3,4
ΧΑΝΙΩΝ	13,6	76	3,3	2,2	11	0
ΕΛΛΑΣ	8,7	76	4	2,3	4	0
ΚΕΡΚΥΡΑΣ	29	73	2,4	1,7	23	-2
ΗΜΑΘΙΑΣ	12	72	2,5	1,6	0,1	1
ΚΑΡΔΙΤΣΑΣ	27,7	69	1,5	1,8	< 0.1	-3,2
ΡΕΘΥΜΝΗΣ	18,6	73	2,7	1,8	24	1,4
ΠΕΛΛΗΣ	12	69	2,5	2,4	< 0.1	0,3
ΔΡΑΜΑΣ	9,8	73	2,7	2,1	0,1	-1
ΑΡΓΟΛΙΔΟΣ	10,6	73	2,2	2,4	5	-1
ΕΥΒΟΙΑΣ	10,6	69	2,1	1,5	2	-1,6
ΕΥΡΟΥ	16,5	72	3,5	2,9	0,2	-3
ΚΥΚΛΑΔΩΝ	14,5	65	1,9	2,5	9	-0,1
ΛΑΡΙΣΗΣ	18,9	88	2,7	1,9	0,1	1,0
ΑΧΑΪΑΣ	11,1	84	4,2	1,6	0,8	1,3
ΖΑΚΥΝΘΟΥ	25,4	70	1,8	3	12	1,1
ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΣ	8,1	54	2,3	2,6	14	-0,9
ΦΘΙΩΤΙΔΑΣ	10,9	67	1,7	2	0,3	-2,4
ΑΙΤΩΛΟΑΚΑΡΝΑΝΙΑΣ	8,9	75	1,5	2,2	0,1	-0,5
ΠΙΕΡΙΑΣ	19,3	74	2,0	2,6	3	0,8
ΣΕΡΡΩΝ	14,9	60	2,3	1,8	0,1	-4,4
ΣΑΜΟΥ	19	67	3,4	2,3	20	-5,7
ΞΑΝΘΗΣ	15,9	67	1,9	2,7	0,2	3,9
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ	15,6	66	2,2	1,5	1,2	-4,6
ΗΛΕΙΑΣ	16,1	62	1,5	1,9	2	-3,1
ΚΕΦΑΛΛΗΝΙΑΣ	15,6	68	2,6	2,5	7	-4,2
ΛΕΣΒΟΥ	16,6	63	1,6	2,6	4	-4,9
ΑΡΚΑΔΙΑΣ	12,3	53	1,7	2,1	0,1	-4,5
ΦΛΩΡΙΝΗΣ	21,5	76	1,9	1,6	0,1	-0,8
ΠΡΕΒΕΖΗΣ	22	81	1,4	2,4	2	-1,7
ΦΩΚΙΔΟΣ	6,6	38	1,3	1,3	3	-4,6
ΛΕΥΚΑΔΟΣ	14,1	73	3,4	2,2	3	-3,9
ΛΑΚΩΝΙΑΣ	10,5	52	1,9	2,4	1	-4
ΤΡΙΚΑΛΩΝ	9,3	76	2,1	2,1	0,8	-1,9
ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ	14,8	75	5	1	0,3	-1,8
ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ	12	84	2	2	0,3	-0,5
ΡΟΔΟΠΗΣ	14,2	46	2,1	1,9	0,1	-1
ΑΡΤΑΣ	12,6	65	1,7	0,9	< 0.1	-3,6
ΧΙΟΥ	6,1	80	2,9	3,1	2	-4

Πηγή: ΕΣΥΕ

Από τους Πίνακες 1, 2 και 3 παρατηρούμε ορισμένα από τα βασικά στοιχεία που διαμορφώνουν το βιοτικό επίπεδο και τους Δείκτες Ευημερίας στην Ελλάδα ανά γεωγραφικό-τοπικό επίπεδο. Η Ελλάδα κατατάσσεται στην ομάδα των αναπτυσσόμενων χωρών και συνήθως τα αναπτυξιακά προγράμματα στην Ελλάδα έχουν πενταετή χαρακτήρα και στοχεύουν κυρίως στην εκβιομηχάνιση της χώρας. Όπως αναφέραμε στους Πίνακες 9.2 και 9.3 παρατηρούμε την διαχρονική εξέλιξη των βασικών τοπικών δεικτών οικονομικής και κοινωνικής ευημερίας, όπως για παράδειγμα στο κατά κεφαλή ΑΕΠ, τους άμεσους φόρους, τις καταθέσεις, τις τηλεφωνικές συνδέσεις, τον ρυθμό των απασχολούμενων, τους ανέργους, τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τους γιατρούς και τα τροχαία ατυχήματα, τις διανυκτερεύσεις των τουριστών, και τέλος την φυσική αύξηση του πληθυσμού που οριοθετούν και το βιοτικό επίπεδο σε γεωγραφικό επίπεδο. Τέλος την εξέλιξη των Βασικών Μακροοικονομικών μεγεθών της Ελληνικής Οικονομίας παρουσιάζονται στον Πίνακα 4, όπως για παράδειγμα, ο Πληθωρισμός, ο αποπληθωριστής του ΑΕΠ, και το πραγματικό ΑΕΠ.

Αρχικά τα περισσότερα αναπτυξιακά προγράμματα έθεταν διάφορους γενικούς στόχους για την Ελληνική οικονομία οι οποίοι όμως στο σύνολο τους έμειναν απραγματοποίητοι. Επίσης στα διάφορα αναπτυξιακά προγράμματα δεν υπήρχε λεπτομερή ανάπτυξη των αναγκαίων μέτρων που έπρεπε να πραγματοποιηθούν, ενώ τέλος υπήρχε μια ασυνέχεια στην εκπόνηση και στον προγραμματισμό των διαφόρων προγραμμάτων και των σχετικών προτάσεων. Τα μειονεκτήματα του κοινωνικοοικονομικού αναπτυξιακού προγραμματισμού συνετέλεσαν στο να επιδεινωθεί η αναπτυξιακή πορεία της χώρας και περαιτέρω να οδηγήσουν σε μια κατάσταση οικονομικής στασιμότητας και περιφερειακής υπανάπτυξης της Ελλάδας.

Διαχρονικά η αναπτυξιακή πορεία της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από έντονες περιφερειακές ανισότητες. Η βιομηχανική συγκέντρωση έγινε στα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) και σε αριθμό απασχολούμενων αλλά και σε αριθμό υποκαταστημάτων. Κατά συνέπεια τα μεγαλύτερα έργα υποδομής έγιναν στις μεγάλες αστικές πόλεις (Αθήνα και Θεσσαλονίκη) που σε συνδυασμό με την συγκεντρωτισμό (υδροκεφαλισμό του δημοσίου τομέα και των διαφόρων υπηρεσιών) καθώς επίσης και την μετανάστευση (εσωτερική και εξωτερική) οδήγησαν στην ερήμωση της Ελληνικής υπαίθρου.

Πίνακας 4: Βασικά Μακροοικονομικά μεγέθη της Ελληνικής Οικονομίας

Έτος	Πληθωρισμός	ΑΕΠ Αποπλ.(1970=100)	Α.Εγχ.Π.(εκ.δρχ.)	Πραγ.ΑΕΠ(1970 τιμές)
1953	18,90%	53,49	48834	91291
1954	7,30%	59,64	56137	94123
1955	5,90%	64,17	64512	100533
1956	1,30%	68,36	74706	109277
1957	2,90%	68,7	79598	114858
1958	1,00%	68,85	82955	120481
1959	2,70%	68,99	86448	125308
1960	3,40%	71,56	92460	129201
1961	-1%	72,57	104339	143772
1962	1,70%	76,34	110390	144612
1963	1,30%	75,64	120402	159171
1964	1,50%	78,57	134496	171177
1965	5,00%	81,25	151939	187009
1966	4,60%	84,44	166354	197011

1967	-1%	87,37	180144	206176
1968	2,50%	88,46	192750	217895
1969	2,20%	90,62	215853	238201
1970	3,70%	100	258000	258000
1971	3,00%	103,18	287422	278551
1972	6,50%	108,55	329977	303973
1973	30,60%	130,05	428216	329269
1974	13,50%	156,92	507328	323307
1975	15,20%	174,55	593181	339833
1976	11,70%	202,2	728735	360399
1977	12,80%	227,65	844628	371022
1978	11,50%	257,52	1016709	394803
1979	24,80%	304,39	1245187	409075
1980	26,20%	364,96	1523724	417510
1981	22,50%	445,78	1856745	416515
1982	21,00%	549,85	2288314	416169
1983	20,50%	640,72	2706100	422351
1984	18,50%	763,24	3317770	434696
1985	25,00%	920,49	4136852	449419
1986	16,90%	1065,74	4872730	457214
1987	15,70%	1203,98	5478103	454998
1988	14,00%	1387,5	6620725	477170
1989	14,80%	1583,65	7838252	494950
1990	22,80%	1890,54	9218908	487633
1991	18,00%	2139,49	11071526	504744
1992	14,40%	2463,43	12531000	508681
1993	12,10%	2836,3	14359099	506261
1994	10,90%	3111,96	15979071	513473
1995	8,10%	3356,04	17816664	523742

Πηγή: ΕΣΥΕ

2.1.2 Προσδιοριστικοί παράγοντες και έννοιες της παραοικονομίας:

Η παραοικονομία αποτελεί την διαφορά μεταξύ του πραγματικού και του δηλουμένου Ακαθαρίστου Εθνικού Προϊόντος και του Ακαθαρίστου Εγχώριου Προϊόντος (δηλαδή τα αποκρυπτόμενα εισοδήματα των συντελεστών παραγωγής). Δηλαδή, ο όρος της παραοικονομίας αναφέρεται σε εκείνες τις δραστηριότητες που ενώ δημιουργούν εισοδήματα των συντελεστών παραγωγής και άρα θα έπρεπε να καταγράφονται στα επίσημα συνολικά στατιστικά στοιχεία της οικονομικής δραστηριότητας, όπως λ.χ. το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, εν' τούτοις δεν περιλαμβάνονται στα στοιχεία αυτά.

Παρ' όλο ότι οι προσδιοριστικοί παράγοντες διαφέρουν από χώρα σε χώρα, εν' τούτοις οι κυριότεροι παράγοντες που προσδιορίζουν το μέγεθος της παραοικονομίας είναι το «επίπεδο της φορολογική ηθική», είτε το ονομαζόμενο «επίπεδο φορολογικής συνείδησης», η φορολογική επιβάρυνση, το μέγεθος της κοινωνικής ασφάλισης, το θεσμικό πλαίσιο και η «ανοχή» της πολιτείας για την καταπολέμηση του φαινομένου. Ίσως το μέγεθος της παραοικονομίας να αποτελεί ένα συνδυασμό από τους ανωτέρω σημαντικούς παράγοντες. Πολλές φορές επίσης το φαινόμενο της παραοικονομίας συντηρείται από ορισμένους φορείς της οικονομικής πολιτικής που μπορούν να εξυπηρετούν ορισμένες ισχυρές κοινωνικές ομάδες και ορισμένους φορείς.

2.1.3 Το μέγεθος και οι επιπτώσεις της παραοικονομίας στην Ελλάδα:

Οι μέθοδοι μέτρησης της παραοικονομίας μπορούν να χωρισθούν σε δύο ομάδες: τις **άμεσες μεθόδους** και τις **έμμεσες μεθόδους**. Σχετικά με τις **άμεσες μεθόδους** γίνεται προσπάθεια μέτρησης εντοπισμού και μέτρησης της παραοικονομίας με συγκέντρωση πληροφοριών από τους ίδιους τους μετέχοντες μέσω συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων καθώς επίσης και με φορολογικούς ελέγχους σχετικά με τις κατηγορίες των εισοδημάτων και την ακρίβεια των δηλώσεων. Αναφορικά με τις **έμμεσες μεθόδους** γίνεται διάκριση στις ακόλουθες τέσσερις μεθόδους:

(α) στην αναζήτηση ύπαρξης παραοικονομίας στο εισόδημα και στην δαπάνη,

(β) στην αναζήτηση ύπαρξης παραοικονομίας στην αγορά εργασίας και

(γ) στην αναζήτηση ύπαρξης παραοικονομίας στα νομισματικά μεγέθη.

Οι πρώτες εκτιμήσεις του μεγέθους του φαινομένου της παραοικονομίας έγιναν στην χώρα μας από τους Κανελλόπουλο και Παναγιώτη Παυλόπουλο που διερεύνησαν τον τρόπο υπολογισμού της παραγωγής από όλους τους τομείς και τους υποτομείς της οικονομίας που αποτελούν το εγχώριο προϊόν. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Κανελλόπουλου το φαινόμενο της παραοικονομίας υπολογίζεται από 5,1 % το 1982 στην γεωργία σε 10 % το 1988 και στην μεταποίηση από 78 % το 1982 σε 85,8 % το 1988 και στους τομείς της υγείας και εκπαίδευσης από 42,1 % το 1982 σε 84,7 % το 1988. Σύμφωνα με στοιχεία του Παυλόπουλου το μέγεθος της παραοικονομίας το 1984 αντιστοιχούσε σε 30 % επί του Ακαθαρίστου Εγχώριου Προϊόντος. Τα μεγαλύτερα ποσοστά της παραοικονομίας εμφανιζόντουσαν στον τομέα των κατοικιών (περίπου 90%), στον τομέα των κατασκευών (περίπου 70%), των διαφόρων υπηρεσιών (περίπου 60%), στον τομέα της εκπαίδευσης, των μεταφορών και της υγείας (περίπου 30% αντίστοιχα).

Δύο πιο πρόσφατες μελέτες έγιναν από την Νεγρεπόντη-Δελιβάνη που βασίσθηκε στην εκτίμηση ενός μακρο-οικονομικού υποδείγματος με εξαρτημένη μεταβλητή την παραοικονομία και μέσω μιας συνάρτησης τύπου Cobb-Douglas, όπου σύμφωνα με αυτή την εκτίμηση το μέγεθος της παραοικονομίας από το 13% που έφθανε το 1976 αυξήθηκε σε 25 % στην χρονική περίοδο μέχρι το 1985. Επίσης μια άλλη μελέτη που προσπάθησαν να εκτιμήσουν το μέγεθος του φαινομένου της παραοικονομίας, οι Βαβούρας, Καραβίτης και Τσούχλου χρησιμοποίησαν την νομισματική προσέγγιση, που βασίσθηκαν σε ένα υπόδειγμα ζήτησης του χρήματος, και σύμφωνα με αυτούς τους υπολογισμούς το μέγεθος της παραοικονομίας ανερχόταν για τις δεκαετίες του 1960, 1980 και 1990 σε 24 %, 20 % και 32 % αντίστοιχα.

Τέλος σε μια μελέτη του ΚΕΠΕ ακολουθείται η μέθοδος της σύγκλισης μεταξύ των ανεξαρτήτων εκτιμήσεων της ίδιας μακροοικονομικής μεταβλητής, όπου συγκρίνονται τα μεγέθη της ιδιωτικής κατανάλωσης των εθνικών λογαριασμών με τα αντίστοιχα μεγέθη των ερευνών των οικογενειακών προϋπολογισμών. Σύμφωνα με τον υπολογισμό της μεθόδου που ακολουθήθηκε από το ΚΕΠΕ, η παραοικονομία περίπου από το 28 % το 1982 έφθασε στο 35 % το 1988 αντίστοιχα, ενώ τα υψηλότερα ποσοστά παραοικονομίας κατά την χρονική περίοδο του 1988

ανερχόντουσαν στους τομείς της μεταποίησης (περίπου 87%), της εκπαίδευσης (περίπου 85%), στις μεταφορές και επικοινωνίες (περίπου 45%).

Πίνακας 10: Ιεράρχηση ορισμένων χωρών Ο.Ο.Σ.Α. με κριτήρια το φορολογικό βάρος και τις δημόσιες-κοινές επιβαρύνσεις

Φορολογικό Βάρος (1)	Δημόσιες-Κοινές Επιβαρύνσεις (2)	(1) 50 %	(2) 50 %	(1) 60 %	(2) 50 %	(1) 70 %	(2) 30 %	Επίπεδο
Σουηδία	Βρετανία	Ολλανδία	Ολλανδία	Ολλανδία	Ολλανδία	Ολλανδία	Υψηλό	
Νορβηγία	Γαλλία	Δανία	Δανία	Δανία	Σουηδία	Σουηδία	Υψηλό	
Ολλανδία	Καναδάς	Γαλλία	Σουηδία	Σουηδία	Δανία	Δανία	Υψηλό	
Δανία	Ολλανδία	Βρετανία	Βέλγιο	Βέλγιο	Νορβηγία	Νορβηγία	Υψηλό	
Βέλγιο	ΗΠΑ	Σουηδία	Γαλλία	Γαλλία	Βέλγιο	Βέλγιο	Υψηλό	
Αυστρία	Δ. Γερμανία	Βέλγιο	Βρετανία	Βρετανία	Δ. Γερμανία	Δ. Γερμανία	Μέσο	
Δ. Γερμανία	Δανία	Δ. Γερμανία	Δ. Γερμανία	Δ. Γερμανία	Αυστρία	Αυστρία	Μέσο	
Φιλανδία	Βέλγιο	Αυστρία	Νορβηγία	Νορβηγία	Γαλλία	Γαλλία	Μέσο	
Γαλλία	Αυστρία	Καναδάς	Αυστρία	Αυστρία	Βρετανία	Βρετανία	Μέσο	
Βρετανία	Ιταλία	Νορβηγία	Καναδάς	Καναδάς	Καναδάς	Καναδάς	Μέσο	
Ιρλανδία	Ισπανία	ΗΠΑ	ΗΠΑ	ΗΠΑ	Φιλανδία	Φιλανδία	Μέσο	
Καναδάς	Σουηδία	Ιταλία	Φιλανδία	Φιλανδία	ΗΠΑ	ΗΠΑ	Χαμηλό	
Ιταλία	Ιαπωνία	Φιλανδία	Ιταλία	Ιταλία	Ιταλία	Ιταλία	Χαμηλό	
Ελβετία	Νορβηγία	Ιρλανδία	Ιρλανδία	Ιρλανδία	Ιρλανδία	Ιρλανδία	Χαμηλό	
ΗΠΑ	Ιρλανδία	Ισπανία	Ισπανία	Ισπανία	Ελβετία	Ελβετία	Χαμηλό	
Ιαπωνία	Φιλανδία	Ιαπωνία	Ιαπωνία	Ιαπωνία	Ιαπωνία	Ιαπωνία	Χαμηλό	
Ισπανία	Ελβετία	Ελβετία	Ελβετία	Ελβετία	Ισπανία	Ισπανία	Χαμηλό	

Το μέγεθος της παραοικονομίας επηρεάζει άμεσα την αποτελεσματικότητα της οικονομικής πολιτικής. Ιδιαίτερα το μέγεθος της παραοικονομίας επηρεάζει τα επίσημα στατιστικά στοιχεία, όπως για παράδειγμα το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν, η αποταμίευση, η συνολική κατανάλωση, και η απασχόληση, πού στηρίζεται ο σχεδιασμός της οικονομικής πολιτικής και του οικονομικού προγραμματισμού. Το μέγεθος της παραοικονομίας επηρεάζει άμεσα την νομισματική πολιτική, όπου οι συναλλαγές της παραοικονομίας συμβάλλουν στην αύξηση της ζήτησης του χρήματος με άμεσο αποτέλεσμα την μείωση της ελαστικότητας της ζήτησης του χρήματος ως προς το επιτόκιο και με αποτέλεσμα η νομισματική πολιτική να έχει μικρότερη αποτελεσματικότητα για την αντιμετώπιση των κυκλικών διακυμάνσεων της οικονομικής δραστηριότητας. Επί-πλέον το μέγεθος της παραοικονομίας επηρεάζει άμεσα τα δημόσια έσοδα πού τα περιορίζει καθώς επίσης σημαντικά και τις δημόσιες δαπάνες. Επίσης το μέγεθος της παραοικονομίας επηρεάζει και αυτό το μέγεθος της απασχόλησης, με την αδήλωτη απασχόληση και την συγκεκριμένη απασχόληση, καθώς επίσης την πολιτική του εισοδήματος όπου παρέχεται μια λανθασμένη εικόνα της διανομής του εισοδήματος. Τέλος, η παραοικονομία επηρεάζει την διάρθρωση της παραγωγής και τους αντίστοιχους δείκτες της κλαδικής παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας.

Στον ανωτέρω Πίνακα 10 παρατηρούμε την ιεράρχηση των χωρών το Ο.Ο.Σ.Α, με βάση το φορολογικό βάρος και τις δημόσιες-κοινές επιβαρύνσεις. Με βάση το κριτήριο του φορολογικού βάρους οι πρώτες χώρες είναι οι Σκανδιναβικές χώρες, ενώ η Γαλλία, η Βρετανία, η Ιαπωνία, Η.Π.Α. και Καναδάς βρίσκονται στην κορυφή

από την άποψη των δημόσιων-κοινών επιβαρύνσεων, αντίθετα με το κριτήριο του φορολογικού βάρους κατατάσσονται κάτω από τον μέσο όρο.

Το πλαίσιο μιας νέας Κοινωνικής Πολιτικής: Όσον αφορά την κοινωνική πολιτική που ενσωματώνεται στους προϋπολογισμούς του κράτους, θα πρέπει να γίνει μία περιληπτική αναφορά. Η κοινωνική αυτή πολιτική ανταποκρίνεται ουσιαστικά σε συνθήκες που επικρατούσαν πριν 3-4 δεκαετίες όπου ο πληθυσμός βρισκόταν σε κατάσταση που έφτανε στο όρια της φτώχειας, μια και η οικονομία βρισκόταν σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Αυτός ήταν ο λόγος που επέβαλε την εποχή εκείνη τη λήψη μέτρων για την ολική κάλυψη βασικών αναγκών υγείας- μέσω των αυξημένων κρατικών δαπανών οι οποίες προέρχονταν από την αύξηση των φορολογικών εσόδων τα οποία με τη σειρά τους αυξήθηκαν λόγω ευνοϊκών συγκυριών-αποκατάσταση πολιτικών και οικονομικών συνθηκών στη χώρα.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι οι έμμεσοι φόροι ήταν αυτοί οι οποίοι αύξησαν τα κρατικά έσοδα και αυτό διότι οι άμεσοι δεν εισπράττονταν λόγω της φοροδιαφυγής. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα το φορολογικό βάρος να πέφτει στις ευρύτερες τάξεις τις οποίες η κοινωνική πολιτική ήθελε ουσιαστικά να προστατέψει και να ενισχύσει. Κατά συνέπεια η άσκηση κοινωνικής πολιτικής δεν είχε επιτυχία ως προς την ανακατανομή του εισοδήματος εις όφελος των ασθενέστερων τάξεων. Αντίθετα θα μπορούσε να λεχθεί ότι η παρέμβαση του κράτους π.χ. με τη δωρεάν πανεπιστημιακή εκπαίδευση, ενίσχυσε την ανισοκατανομή του εισοδήματος εις βάρος των φτωχότερων στρωμάτων. Στο παράδειγμά μας, η χρηματοδότηση για δωρεάν παιδεία από τις ασθενέστερες τάξεις εκμεταλλεύονταν ουσιαστικά οι ανώτερες σχολές.

Το πρόγραμμα όμως κοινωνικής πολιτικής παρουσίαζε άλλο ένα μειονέκτημα το οποίο προερχόταν από την ίδια τη φύση του. Αν εξετάσουμε τις κοινωνικές δαπάνες για υγεία και εκπαίδευση οι υπόλοιπες οι οποίες εισπράττονταν από τα φορολογικά έσοδα και δαπανούνταν σε καταναλωτικούς σκοπούς στερούσαν τη δυνατότητα για δημόσιες επενδύσεις οι οποίες εκείνη την εποχή είχαν προτεραιότητα. Αν είχε όμως συνέπεια μακροχρόνια τη μη εξέλιξη ευνοϊκών επιδράσεων που θα ασκούσε η προσέλκυση ιδιωτικών επενδύσεων.

Όσον αφορά τις δαπάνες για υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης τουλάχιστον τα συνολικά μεγέθη δεν είναι δυνατόν να μειωθούν. Παρόλα αυτά η ποιοτική βελτίωση των αναγκών αυτών παίζει πλέον το βασικό ρόλο πράγμα που έως ως αποτέλεσμα την αύξηση των κοινωνικών δαπανών τόσο για την υγεία όσο και για την παιδεία. Αυτό όμως δεν μπορεί να γίνει μέσω της φορολογίας η οποία επιβάλλεται να χρησιμοποιείται για τον περιορισμό του γενικού δημοσιονομικού ελλείμματος.

Υπάρχει η άποψη ότι η αύξηση των δαπανών μπορεί να επιτευχθεί με την κάποια επιβάρυνση των καταναλωτών που λαμβάνουν υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης. Όσον αφορά την υγεία αυτό θα πραγματοποιηθεί με την αύξηση των ποσών που αφορούν τόσο την ιατροφαρμακευτική όσο και την νοσοκομειακή περίθαλψη. Ενώ όσο αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, προτείνεται να πάψει να είναι δωρεάν και να γίνει υποχρεωτική η καταβολή χρημάτων για δίδακτρα και συγγράμματα. Καθώς επίσης η καθιέρωση απαλλαγών για τις υπηρεσίες υγείας και υποτροφιών για της υπηρεσίες εκπαίδευσης, μόνο και αν αναφερόμαστε σε άτομα που έχουν οικονομική

ανάγκη. Αυτή η άποψη κατακρίνεται από πολλούς γι' αυτό εξάλλου δεν έχει εφαρμοστεί έως σήμερα. Η κοινωνική πολιτική που αναφέραμε παραπάνω λειτουργεί αντιπληθωριστικά. Και αυτό γιατί με τα μέτρα που προτείνονται αφαιρούνται από ευρείες κατηγορίες πολιτών ορισμένων παροχές και απ' ότι ισχυρίζονται αυτοί που είναι σύμφωνοι με την πολιτική αυτή, ενισχύονται εκείνοι που έχουν πραγματική ανάγκη. Ενώ επίσης οι υπηρεσίες του δημοσίου τομέα γίνονται ποιοτικότερες.